

THE ROLE AND IMPORTANCE OF THE INNOVATIVE YOUTH EDUCATION SYSTEM IN THE INTEGRATION PROCESS OF UZBEKISTAN

Karimov Muhammadrahim Salimjon o'glu

Named after Mirzo Ulugbek

National University of Uzbekistan

Faculty of Social Sciences, Department of Philosophy

2nd year master's student

Annotation: In this paper, a new paradigm of social productivity growth based on the use of knowledge and innovation as the most important sources of economic resources in the global system of globalization is being formed. It requires the development of an integrated system of views that will become the philosophical basis for the formation of the country's innovative development strategy. Such an integrated system, in our opinion, should be based on the position of the worldview, in which man is recognized as the main source of any development, and at the same time is always the result of social relations achieved

Keywords: Society, Development, Innovation, Innovative Thinking, Creative Thinking, Theoretical Knowledge, Practice, Human Brain, Logic and Planning, Innovation Barriers.

O'ZBEKISTON INTEGRATSIYA JARAYONIDA YOSHLARNING INNOVATSION TA'LIM TIZIMINING O'RNI VA AHAMIYATI

Karimov Muxammadraxim Salimjon o'g'li

Mirzo Ulug'bek nomidagi

O'zbekiston Milliy universiteti

Ijtimoiy fanlar fakuleti, Falsafa yo'nalishi

2-bosqich magistratura talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada, Jahon miqyosidagi globallashuv tizimida iqtisodiy resurslarning eng muhim manbalari sifatida bilim va innovatsiyalardan foydalanish asosida ijtimoiy ishlab chiqarish samaradorligi o'sishi yangi paradigmasi shakllanmoqda. Mamlakatning innovatsion rivojlanish strategiyasini shakllantirishning falsafiy asosiga aylanadigan yaxlit qarashlar tizimini ishlab chiqishni taqozo etadi. Bunday yaxlit tizim, bizning fikrimizcha, dunyoqarash pozitsiyasiga asoslanishi kerak, uning ichida inson har qanday rivojlanishning asosiy manbai sifatida tan olinadi va shu bilan birga har doim erishilgan ijtimoiy munosabatlarning natijasi hisoblanadi

Kalit so'zlar: Jamiyat, Taraqqiyot, Inovatsiya, Innovatsion Tafakkur, Ijodiy Tafakkur, Nazariy Bilim, Amaliyot, Inson Miyasi, Mantiq Va Rejalashtirish, Innovatsion To'Siqlar.

Jahon miqyosidagi globallashuv tizimida iqtisodiy resurslarning eng muhim manbalari sifatida bilim va innovatsiyalardan foydalanish asosida ijtimoiy ishlab chiqarish samaradorligi o'sishi yangi paradigmasi shakllanmoqda. O'zbekiston ham jahon iqtisodiy tizimiga kirgan holda, davom etayotgan jarayonlardan chetda qolishi mumkin emas, shuning uchun tegishli iqtisodiyotni yaratish bo'yicha innovatsion strategiyani ishlab chiqish XXI asrning birinchi yarmida uning rivojlanishining asosiy yo'nalishi hisoblanadi. Bunday sharoitda mamlakatning innovatsion rivojlanish strategiyasini shakllantirishning falsafiy asosiga aylanadigan yaxlit qarashlar tizimini ishlab chiqishni taqozo etadi. Bunday yaxlit tizim, bizning fikrimizcha, dunyoqarash

pozitsiyasiga asoslanishi kerak, uning ichida inson har qanday rivojlanishning asosiy manbai sifatida tan olinadi va shu bilan birga har doim erishilgan ijtimoiy munosabatlarning natijasi hisoblanadi.

Innovatsion iqtisodiyot kapitalizm rivojlanishining bosqichi sifatida ijtimoiy aloqalar darajasi va ushbu ishlab chiqarish turiga mos keladigan belgi turini nazarda tutadi. Mamlakatimizda yaqin o'tmishda mulkni ijtimoiylashtirish va boshqaruvni rejalashtirish va taqsimlash mexanizmiga asoslangan iqtisodiy tizimga ega bo'lgan G'arb davlatlaridan farqli ravishda jamiyatning ijtimoiy turi rivojlanib, o'ziga xos xarakter turi shakllandi, u hanuzgacha ustunlik qilmoqda. Shu munosabat bilan davlat tomonidan modernizatsiya deb nomlangan vazifa jamiyat va shaxslarni innovatsion iqtisodiyot talablariga moslashtirish uchun juda ko'p texnik va iqtisodiy o'zgarishlarni talab qilmaydi. Innovatsion shaxsni shakllantirish zamonaviylashtirishning asosiy yo'nalishi, innovatsion rivojlanish strategiyasini belgilab beradigan asosiy bo'g'in bo'lib qolaveradi. Shuningdek, innovatsiyalarning ontologik asoslaridan mavzuni tanlash va asoslashni to'g'ridan-to'g'ri aniqlash mavjud.

Innovatsion iqtisodiyot bilimlarga, yangi g'oyalar va texnologiyalarga asoslanadi, uning yaratuvchisi shaxsdir. Bu shaxsga innovatsion rivojlanishning asosiy manbai sifatida murojaat qilish zaruriyati va dolzarbligini belgilaydi. Shu munosabat bilan innovatsion shaxsni shakllantirish konsepsiyasi innovatsion rivojlanishning ijtimoiy yo'naltirilgan strategiyasida muhim bo'g'in bo'lib ko'rinadi. Innovatsiyalarning ilmfan va ta'limga aloqadorligi ularning madaniyat bilan bog'liqligini anglatadi. Shu nuqtai nazardan innovatsiyaning falsafiy asoslari inson rivojlanishini rag'batlantirishga yo'naltirilgan strategiyani tanlashni oqlaydi va yangi, yangi turdagi shaxsiyat konsepsiyasini ishlab chiqishga imkon beradi. Shuningdek, innovatsion shaxsni shakllantirish jamiyatning madaniy darajasining ko'tarilishi, hayot sifatining yaxshilanishi va faol hayotiy pozitsiyasining o'rnatilishi bilan ham xarakterlanadi.

2030 yilga kelib, O'zbekiston global innovatsion indeks bo'yicha dunyoning 50 ta yetakchi mamlakatlari qatoriga kiradi. Ushbu ezgu maqsadni amalga oshirish uchun vatandoshlarimiz birinchi navbatda intellektual kapitalni to'plashga harakat qilishlari va moddiy va maishiy ehtiyojlar uchun moddiy joylarni egallashlari kerak. XXI asr odatda axborot asri deb nomlanadi. Insoniyatning hozirgi turmush tarzini hisobga olgan holda, uni innovatsion asr deb atash kerak. Shuning uchun har bir mamlakat o'z taraqqiyotining asosini innovatsiyalar orqali mustahkamlashga intiladi. Shu boisdan ham mamlakatimizda ushbu masalaga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Zamonaviy sharoitda jahon iqtisodiyotining ustunligi - bu innovatsiyalarni ishlab chiqish va jamiyat hayotiga samarali tadbiriq qilish darajasi bilan belgilanmoqda. Shu boisdan ham rivojlangan mamlakatlarda yalpi ichki mahsulotning 80-95 foizi innovatsiyalarga asoslangan yangi bilimlar hisobiga ta'minlanadi. Bu esa ushbu davlatlarga texnologik rivojlanishda yetakchi o'rinni egallashga va raqobatdosh iqtisodiyotni yuqori darajada ushlab turishga keng imkon beradi.

O'z navbatida, xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, so'nggi yillarda jadal rivojlanayotgan davlatlar masalan, Xitoy, Singapur, Koreya Respublikasida innovatsion tizimni innovatsiyalarni transfert asosida import qilish yo'li bilan amalga oshirishni boshladilar. Import qilinadigan ilmiy va texnologik yutuqlardan oqilona foydalanish bu davlatlarning milliy iqtisodiy salohiyatning sezilarli darajada o'sishini ta'minladi. Ushbu davlatlarning innovatsion siyosatining muhim xususiyati yuqori texnologiyalar tarmoqlarini har jihatdan qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirishga asoslangani bilan alohida ajralib turadi. O'zbekiston iqtisodiyotining innovatsion yo'naltirilgan rivojlanish bosqichiga olib chiqishning o'ziga xos xususiyati shundaki, o'sib borayotgan global raqobat kelgusi yillarda hal qilinishi zarur bo'lgan quyidagi muammolarni yuzaga keltirishi mumkin:

inson kapitali uchun raqobat global innovatsion rivojlanishning muhim xususiyatiga aylanadi va yuqori malakali kadrlarning tobora ortib borayotganligi bilimlar rivojini ta'minlaydi;

bilimlar rivojini ta'minlashda axborot texnologiyalarining roli hamda innovatsion faoliyatning yanada o'sishi uchun tobora dolzarb ahamiyat kasb etib boraveradi.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida yangi bilimlar va yangi ma'lumotlarni olish, to'plash va ulardan foydalanish jarayonlarini aks ettiradigan innovatsiyalar iqtisodiy yetakchilikning eng muhim manbai va mamlakatning jahon iqtisodiyotidagi raqobatdoshligini ta'minlovchi muhim omil hisoblanadi.

Shu boisdan ham mamlakatimizda fan va innovatsiyalarni ishlab chiqarishning barcha sohalarida rivojlantirishning strategik yo'nalishlarini amalga oshirish turli toifadagi yoshlarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratilishini ta'minlaydi. Tadqiqot, yangi va yuqori texnologiyalarni o'zlashtirish, ularni ishlab chiqarishga joriy etishda yetakchi rol o'ynashi mumkin bo'lgan faol sub'ekt bu yoshlardir. Shu nuqtai-nazardan qaraganda, innovatsion tafakkurni shakllantirish yosh olimlar va mutaxassislarining ijodiy faolligini rivojlantirishga qaratilgan yoshlarga oid davlat siyosatini amalga oshirishning muhim shartidir.

Yoshlarga oid davlat siyosati intellektual salohiyatni rivojlantirish bo'yicha aniq chora-tadbirlarni o'z ichiga oladi. Ayniqsa inson resurslari innovatsion rivojlanishning eng muhim omilidir. Innovatsion faoliyat uchun kadrlarni tayyorlash, ularning malakasini oshirish va qayta tayyorlash birlashgan tizimni aks ettirish ham muhim jarayon hisoblanadi. Shuning uchun ham bugungi kunda mamlakatimizning innovatsion rivojlanishini ta'minlash, rivojlanayotgan innovatsion iqtisodiyot sharoitida ta'limning yangi, yanada samarali vosita va usullarini ishlab chiqish va joriy etish, ta'lim va fan institutlarining ishlab chiqarish bilan o'zaro aloqalarini kengaytirish tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Boshqa sohalar qatori ta'lim tizimida ham turli darajadagi klasterlarni tashkil etish, o'quv, ilmiy va ishlab chiqarish birlashmalarini yaratish dolzarb masalalardan hisoblanadi.

Innovatsion iqtisodiyot uchun inson resurslarini qo'llab-quvvatlash va rivojlantirishning eng muhim vazifalari quyidagilardan iborat:

olimlarning iqtisodiy va ijtimoiy xavfsizligi va ilmiy faoliyatning obro'-e'tiborini, ilmiy kadrlar va iqtisodiyotning real sektorini izchil aylantirish va ularni yoshartirish, ilmiy va innovatsion sohaga yosh mutaxassislarni jalb qilish va birlashtirish uchun qulay sharoitlarni yaratish ham muhim;

intellektual migratsiyani minimallashtirish, mamlakat mintaqalarida fan va yangi texnologiyalarni jadal rivojlantirish ham muhim jarayon hisoblanadi.

O'zbekistonning innovatsion rivojlanishining asosiy vazifalaridan biri bu yoshlar orasida innovatsion qobiliyatlarni shakllantirish uchun munosib shart-sharoit yaratishdir. Innovatsion tafakkur yangilikka, noma'lum vaziyatga mos munosabatni rivojlantirishni, bunday sharoitda tezkor javob berishni talab qiladi. Shu nuqtai-nazardan qaraganda, "...hozirda dunyoda yangilikka bo'lgan intilish, yangilikni tatbiq qilish orqali takomillashib borayotgan ehtiyojlarni qondirish, turli xizmat ko'rsatish sohalarini yaratish doimiy jarayon tusini olganligi tufayli, ijtimoiy yangilanish, uning nazariy va amaliy masalalari tadqiqot predmetiga aylanib bormoqda. Bu esa, o'z navbatida, innovatsion tafakkur g'oyasini shakllanishiga olib keldi"¹.

Yoshlarga xos asosiy innovatsion kompetensiyalar quyidagilardan iborat: uzluksiz ta'lim olishga intilish va tayyorlik, doimiy ravishda o'z ustida ishlash, o'z-o'zini muntazam ta'lim olishga majburlash va qayta tayyorlash, kasbiy harakatchanlik, yangi narsalarga intilish, tanqidiy fikrlash qobiliyati, ijodkorlik va ishbilarmonlik, mustaqil va jamoa bilan ishlash qobiliyatini shakllanganligi, raqobat muhitida ishlashga tayyorlik va boshqalar shular jumlasidandir.

Yoshlarning innovatsion qobiliyatlarini shakllantirish uchun universitet miqyosida ham ma'lum tashkiliy va pedagogik shart-sharoitlarni yaratish mumkin. Buning uchun avvalo tashqi va (yoki) ichki shart-sharoitlarni hisobga olish kerak bo'ladi. Bunday tashkiliy va pedagogik sharoitlar innovatsion tafakkurni yuksaltirish vazifalarini muvaffaqiyatli hal qilishni ta'minlaydigan ob'ektiv imkoniyatlar to'plamidir. Shu boisdan ham oliy ta'lim tizimida innovatsion ta'lim muammolarini o'rganish, tashqi sharoitlarni aniqlash (innovatsion muhitni yaratish, innovatsion fonni o'zgartirish maqsadida o'quv jarayonini isloh qilish, uni mazmunini ma'naviy qadriyatlar bilan to'ldirish) va ichki sharoitlarni (o'sish) shaxsning "ijodiy erkinlik darajasi" yuksaltirish, ma'naviy va amaliy tajribani uyg'unlashtirish, o'z-o'zini ijodiy rivojlantiruvchi kreativ faoliyatni samarali tashkillashtirish muhim hisoblanadi. Ayni shu holatdagina, innovatsion faoliyatning qiymatini, ijodiy va ilmiy tadqiqotlar, o'z-o'zini bilish, o'zini o'zi anglash jarayoni amalga oshiriladi.

Tadqiqotda biz talaba-yoshlarning innovatsion qobiliyatlarini shakllantirishning asosiy shartlaridan biri sifatida universitetning innovatsion yo'naltirilgan muhitini ko'rsatib o'tamiz. Universitetning innovatsion muhiti o'z ichiga innovatsiyalarni yaratish, rivojlantirish va ulardan foydalanish bo'yicha keng qamrovli faoliyat olib boradigan ma'naviy va moddiy muhitni qamrab oladi. Mazkur ta'lim muassasasining innovatsion

¹ Кубаева Ш.Т. Ўйин ва инновацион тафаккур (онтологик ва гносеологик таҳлил). Фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси автореферати. – Самарқанд: 2019. –Б.17.

yo'naltirilgan muhitning nazariy asoslari quyidagilardan iborat: ochiqlik (hayotga; progressiv nazariyalar, tushunchalar va g'oyalar bilan qarash; shaxs va jamiyat munosabatlaridagi barqarorlik); mustahkamlik; kasbiy, ijtimoiy va shaxsiy ehtiyojlarning jadal rivojlanishi; maktab ichida ham, undan tashqarida ham hamkorlikni izchil yo'lga qo'yish; o'z-o'zini rivojlantirish va o'zini o'zi boshqarish bilan innovatsion tizimni ta'minlaydigan faoliyatni samarali tashkil etish; uzluksiz ta'lim; pedagogik jamoaning korporativ tabiati; an'anaviy va innovatsion sintezni hisobga olish va boshqalar shular jumlasidandir.

Innovatsion muhitning o'ziga xos muhim xususiyati har bir talaba-yoshlarning ijodiy potentsiali va innovatsion tafakkurining rivojlantirishga qaratilgan omillari - hayot, tarbiya, o'z-o'zini tarbiyalash va o'z-o'zini tarbiyalash sintezi ekanligi bilan ham bog'liq. Bunday muhit innovatsion pedagogikaning asosiy prinsiplarini ishlab chiqish va amalga oshirishning murakkab shakli bo'lib, kelajakda mutaxassislarni sifatli bilimlar olishidan manfaatdor ob'ektlarning sa'y-harakatlarini muvofiqlashtirishga imkon beradigan ta'lim muassasasining yagona ta'lim makonidir.

Innovatsion o'quv muhitining muhim ko'rsatkichi shundaki, u avvalo yosh avlod uchun shaxsiy va ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lishi kerak. Innovatsion o'quv muhitining shaxsiy ma'nosi "barcha zarur kuchlar" ayniqsa yoshlarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish uchun munosib shart-sharoit yaratish va shu asosda kasbiy tayyorgarlik va martaba uchun zamin yaratishdir.

Innovatsion ta'lim muhitining ijtimoiy ma'nosi raqobatbardosh mutaxassis tayyorlashdir. Faoliyat yondashuviga asoslanib, biz yoshlarning innovatsion tafakkurini shakllantirishdagi muvaffaqiyati ularning kasbga yo'naltirilgan innovatsion faoliyatning muhim shakllariga qo'shilishiga bog'liq deb hisoblaymiz. Buning uchun universitetimiz innovatsion tafakkurni yuksaltiruvchi tashkilotlar samarali faoliyat yuritadi. Bular jumlasiga yoshlar tashabbuslari markazi (pedagogik va ko'ngilli guruhlar), yosh olimlar va talabalar kengashi, texnik dizayn laboratoriyalari, studiyalar va ustaxonalar, bahs-munozaralar olib boruvchi klublari va boshqalarni kiritishimiz mumkin. Ushbu uyushmalar innovatsion tafakkurni shakllantirishga hissa qo'shadi. Shuning bilan bir qatorda "innovatsion tafakkurning psixologik zaminida obrazlar, ma'nolar va hukmlarning ixtiyoriy assotsiatsiyasi, bir-biriga semantik ta'siri, buning natijasida esa, til va tafakkur qoidalari, qonunlari doirasida yangi obrazlar va tasavvurlarni hosil bo'lishi yotadi"².

Jamiyatda ijodiy o'zini o'zi boshqarish usullarini o'zlashtirgan talaba-yoshlarni olimlik darajasiga olib chiqadi. Masalan, bahs-munozaralar olib boruvchi klublar yig'ilishlari malakali professor-o'qituvchilar tomonidan ta'limning dolzarb masalalarini hal qiluvchi olimlar, shuningdek, umumiy yoki qo'shimcha ta'lim muassasalaridan jalb qilinadigan pedagogik jarayonning innovatsion modellarini yaratadigan innovatsion tafakkur qilish qobiliyatiga ega pedagog xodimlar ham taklif etiladi. Bunday to'garak yig'ilishlarining shakllari quyidagilardan iborat: og'zaki, jurnal, biznes-o'yinlar, ijtimoiy va pedagogik loyihalarni yaratish g'oyalarini yoritishga bag'ishlangan o'quv mashg'ulotlari, zamonaviy sharoitda ta'lim va uni modernizatsiya qilish bo'yicha o'quv konferensiyalari, muammoli ma'ruzalar va suhbatlar, o'quv amaliyotini takomillashtirish uchun talabalar tomonidan taqdim qilingan loyihalar shular jumlasidandir. Bunday klublarda qatnashish talabalar va yosh olimlarning e'tiborini fan va ta'lim sohasidagi keskin muammolarga jalb qiladi, kasbiy mahoratini oshiradi, ularning o'z-o'zini tarbiyalashga bo'lgan ehtiyojini rag'batlantiradi, omma oldida nutq so'zlashni o'rgatadi, o'z pozitsiyasini oqilona va mulohazali tarzda himoya qilishga o'rgatadi.

Talaba-yoshlarning innovatsion tafakkurini rivojlantirishning muhim sharti ularning ilmiy-tadqiqot ishlarida ishtirok etishidir. Chunki bunday ilmiy izlanishlar ularni doimiy ravishda muammoli vaziyatdan chiqishga, o'rganilayotgan ob'ektlardagi qarama-qarshiliklarni ko'rishga, muammolarni his qilishga imkon beradi. Shuningdek ulardagi fikrlash, tasavvur, qiziquvchanlik, ijodiy faoliyatni rivojlantiradi, kasbiy adabiyotlarni chuqur o'rganishga bo'lgan ehtiyojni, o'zini o'zi namoyon etish qobiliyatini rivojlantiradi.

Universitet talabalari va yosh olimlarining ilmiy-tadqiqot faoliyatining ustuvor shakllaridan biri bu ijtimoiy-pedagogik va innovatsion loyihalar ishlab chiqiladigan va amalga oshiriladigan turli loyihalarda ishtirok etishi bilan xarakterlanadi. Bunday loyihalarning dolzarbligi shundaki, birinchidan, u nostandart yechimlarni taklif qiladi; ikkinchidan, olgan bilimlarini amaliyotga yo'naltiradi, har doim aniq ehtiyojlarni hisobga olib harakat qilishga undaydi; uchinchidan, yosh avlodning bilim, ijtimoiy faolligini oshiradi;

² Кубаева Ш.Т. Ўйин ва инновацион тафаккур (онтологик ва гносеологик таҳлил). Фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси автореферати. – Самарқанд: 2019. –Б.20.

to'rtinchidan, yoshlarda innovatsion qobiliyatlarni rivojlantiradi; beshinchidan, yoshlarning innovatsion faolligini oshiradi, innovatsion siklning mazmuni va mexanizmlari to'g'risida yaxlit g'oyalarni shakllantiradi.

Turli darajada tashkil etilgan loyihalar asosida talaba-yoshlar kasbiy faoliyatning innovatsion shakllari, usullari va vositalari; o'zini o'zi tashkil etishga, hamkorlik qilishga, muloqot qilishga tayyor bo'lgan shaxsiy yutuqlarni qo'lga kiritish; o'z-o'zini bilishga bo'lgan ehtiyojini oshiradi. Laboratoriya faoliyatining muhim natijasi talabalarning respublikaning turli tanlovlarida g'olib chiqishiga yordam beradi.

Talabalarining innovatsion va ijtimoiy faolligini shakllantirishda yoshlar tashabbuslarini qo'llab-quvvatlovchi markazlar faoliyati alohida o'rinni egallaydi. Chunki talaba-yoshlar ushbu markazlarda ilmiy-tadqiqot ishlari bilan shug'ullanadilar (loyihalarni tayyorlash, konferensiyalar, tanlovlar, ko'rgazmalar va boshqalar); talabalarining yoshlar pedagogik harakatlaridagi ishtiroki (yashash joyidagi klublarda ishlash, jamoat birlashmalariga yordam berish); ijtimoiy-pedagogik faoliyat (nogiron bolalar, yetimlar bilan ishlash); sog'liqni saqlash kompaniyalarini tashkil etish (bolalar sog'lomlashtirish lagerlarida ishlash) va boshqalar shular jumlasidandir.

Xulosa qilib aytganda, tadqiqot va o'quv tarkibiy qismlarining integratsiyasi talaba-yoshlarning innovatsion tafakkur qilish kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Universitetda talaba-yoshlarning innovatsion faolligini rag'batlantirish uchun har yili tanlov o'tkaziladi: talabalarining eng yaxshi ilmiy ishlari tanlovi, innovatsion loyihalar tanlovi, "Yoshlarning innovatsion tadbirkorligi" universitetlararo o'tkaziladigan fan olimpiadalari va boshqalar shular jumlasidandir. Shunday qilib, universitetning innovatsion yo'naltirilgan muhiti talabalarining innovatsion kompetensiyalarini shakllantirishning eng muhim shartlari hisoblanadi, chunki ular har bir talabaga innovatsiyalarni yaratish, amalga oshirish va aks ettirish orqali o'zaro munosabatlarga kirishish, o'zlarini jamoatchilik oldida ijodiy shaxs sifatida tan olish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ўзбекистон Республикаси Инновацион ривожланиш вазирлигининг 2018 йилдаги фаолияти бўйича ҳисоботидан. <https://mininnovation.uz/>
2. Петрова Е.А., Тарасова И.В. Инновационное мышление: путь к успеху руководителя / Карьерный успех: формирование кадрового потенциала / Материалы III Международной конференции (Ярославль, 24-26 октября 2014 г.). – Ярославль: Изд-во Академии Пастухова, 2014. –С. 62-69.
3. З.Лесков С. Л. Живая инновация. Мышление XXI века: пособие для старшеклассников. 2-е изд. М. : Просвещение, 2010.
4. Сенько Ю. В. Формирование научного стиля мышления учащихся. М: Знание, 1986. (Новое в жизни, науке, технике. Сер. «Педагогика и психология»). 10 с.
5. Усольцев А., Шамало Т. Понятие инновационного мышления. Педагогическое образование в России. 2014. № 1. –С. 94
6. Усольцев А.П. Формирование инновационного мышления школьников в учебном процессе / А.П. Усольцев, Т.Н. Шамало // Образование и наука. - 2014. - № 4. - С. 17-31.
7. Романова Э.Ф. Инновационное мышление – как фактор подготовки старшеклассника к жизни в обществе. –Казан, Казанский педагогический журнал №5, 2018. –С. 186